

Kırşehir Halkevi ve Faaliyetleri

Yaşar ÖZÜÇETİN

Ahi Evran Üniversitesi

ÖZÜÇETİN, Yaşar, Kırşehir Halkevi ve Faaliyetleri. CTAD Yıl 6, Sayı 11 (Bahar 2010), 113-130.

Türk İnkılabı, milli hâkimiyeti esas alan ve Cumhuriyet'le birlikte halkı bir millete dönüştürmeye yönelik çalışmaları kapsamaktadır. Çalışmaların sıklet merkezi olarak halk eğitimi önemli bir yer tutmuş, açıldığı döneme damgasını vuran Halkevleri, eğitim seferberliğinin esas unsuru olarak görülmüştür. Kırşehir Halkevi, sözü edilen eğitim seferberliğinde çok yönlü faaliyetler içerisinde bulunarak, yüksek gayelerin her vatandaşa anlatılmasını tartışma kabul etmez bir görev bilmiş, bütün gücüyle bu gayeyi haykıran yazan, temsil eden ve bunu bir milli vazife olarak gören bir şube olmuştur. Kırşehir Halkevi aynı zamanda Kılıçözü adıyla dergi de neşretmiştir. 1932'de açılan halkevleri, ilk yıllardan başlayarak toplumsal değişim sürecinde önemli rol oynamış, 1940'larda ise etkinlik alanı daralmaya başlamıştır. 1950'de faaliyetleri giderek azalan halkevleri ve halkodaları, 1951 yılında 5830 sayılı yasayla kapatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırşehir Halkevi, *Kılıçözü* dergisi, CHP İl İdare Kurulu Kırşehir Başkanlığı, Halkevleri, Halkodaları.

ÖZÜÇETİN, Yaşar, Kırşehir People's House and Its Activities. CTAD Year 6, Issue 11 (Spring 2010), 113-130.

Turkish Revolution involves efforts to transform people into a nation through republic on the basis of national sovereignty. Public education had an important place as a gravity center of these efforts. People's Houses were seen as essential elements of this education campaign. Kırşehir People's House took it as its incontestable duty to render the stately goals to all citizens by taking part in miscellaneous activities within the scope of ditto education campaign and became a bureau that shouted these goals from the rooftops, wrote about them, represented them and regarded all these activities as a national duty. Having been inaugurated in 1932, community centers played an important role in the process of social change in the first years. However, their domain became narrow in 1940s. House's filiales and chambers whose activities gradually diminished in intensity in 1950s were closed with the law No. 5830 in 1951.

Key Words: Kırşehir People's House, Kırşehir Directorate of Republican People's Party, CHP Provincial Administration Board, *Kılıçözü* Magazine.

Giriş

Halkevlerinin kuruluşunda, II. Meşrutiyet dönemi birikim ve tecrübesinin, Türk Ocakları örneğinin önemli bir hissesi bulunmaktadır. Türk Ocakları, İmparatorluğun dağılmasını önlemeye yönelik akımlardan biri olarak ortaya çıkan Türkçülüğün bir neticesi olarak şekillenmiş, 1912 yılında kurulmuş, amacını “Türklerin harsî birliğine ve medenî kemâline çalışmak” şeklinde belirlemişti.¹ Türk Ocakları kuruluşundan itibaren hızlı bir şekilde örgütlenerek millî bilincin yerleşmesi ve kökleşmesinde etkili olmuştu. Türk Ocakları'nın yetiştirdiği ve bu ocaklarda yer alan aydınlar Millî Mücadele'de önemli görevler üstlenmişti. Atatürk, bu kuruluşları millet ve toprağın birbirinden ayrılmadığı, bir bütün hâline geldiği çağdaş ve gerçekçi bir milliyetçilik akımına doğru yönlendirmek istemiş, bunları Cumhuriyetin bir uzvu hâline getirerek halkçılığı da bu örgütün çatısı altında teşkilâtlandırmaya çaba göstermişti.² Türk Ocakları'nın 10 Ekim 1925 tarihli Kongresi'nde, Ocağın sosyal alandaki görevlerini tespit etmek üzere seçilen bir heyet, idare heyetine verdiği bir rapor ile Türk Ocaklarının bir kulüpten ziyade halkevleri olması gerektiği fikrini ortaya koymuştu.³ 1927 yılında Türk Ocakları'nın tüzüğünde yapılan değişiklikle CHF'nın denetimi, Ocak üzerinde kendisini hissettirmeye başlamıştı.⁴

Türk Ocakları'ndan Halkevlerine geçiş, tek parti yönetiminin kurulması sürecinde anlamlı bir safha olmuş, CHF'nın 1927 Büyük Kongresi'nde kabul edilen parti tüzüğününün 40. maddesiyle Türk Ocakları, partinin bir kuruluşu olarak kabul edilmişti.⁵ Türk Ocakları'nın CHF'na katılması, “Aynı cinsten olan kuvvetler birleşmelidir” şeklinde ifade edilmiş,⁶ 10 Nisan 1931 tarihinde

¹ Hüseyin Cahit Yalçın, “Türklerin Unsuru”, *Tanin*, 2 Mayıs 1327; “Türk Unsurunun Kabiliyeti”, *Tanin*, 9 Mayıs 1327; Yaşar Özçüçetin, *20. Yüzyıl Başlarında Türkçülük Hareketi (1908-1923)*, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi (Ankara, 1996), s.85; Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, 3. Kitap, İkinci Bölüm, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991-2002, s.82; Şevket Süreyya Aydemir, *Enver Paşa, (1908-1914)*, C.II, Ankara, 1986, s. 476; Kenan Akyüz, “Türk Ocakları”, *Belleten*, Cilt I, Sayı 196, 1986, s.202 .

² Anıl Çeçen, *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990, s.98.

³ Füsun Üstel, *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği Türk Ocakları*, İletişim, İstanbul, 1997, s.166,167.

⁴ “Türk Ocakları Cumhuriyet Halk Fırkası'nın hars şubesidir. Fırka, millete mürettebli yapacak; ilim, iktisat, siyaset, güzel sanatlar gibi bütün hars sahalarında vatandaşları yetiştirmek için pişvalık edecektir. Ocaklar, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın programlarını vatandaşlara izah etmekle asıl vazifelerini yapmış, mefkurelerine en büyük hizmeti ifa etmiş olurlar. Yasanızın üçüncü maddesinde bu cihet sarahaten ifa edilmiştir. Bu yol üzerinde milleti hemahenk olarak beraber yürütmekten ibarettir” Bkz. Zeki Ankan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", *Atatürk Yolu*, Cilt VI, Sayı 23, 1999, s. 264.

⁵ Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyetinde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, 2.Basım, Cem Yayınevi, İstanbul, 1989. s. 295.

⁶ Tunçay, *age.*, s. 297; İbrahim Karaer, *Türk Ocakları ve İnkılaplar (1912-1931)*, Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi (Ankara, 1989), s.66.

Ankara'da toplanan Türk Ocakları'nın Olağanüstü Kongresi'nde hükümsüz kalma ve tasfiye kararı alarak CHF'na katılma kararı alınmış ve devir işlemlerine başlanmıştır. 18 Nisan'da menkul eşyanın devri tümüyle tamamlanmıştır. Böylece 257 şubesi bulunan Türk Ocakları tamamen CHF'na katılmıştır. 10 Mayıs 1931 tarihinde toplanan CHF'nın Üçüncü Büyük Kongresi'nde Türk Ocakları Kurultayı tarafından alınan karar olduğu gibi kabul edilmiştir.⁷

Bir süre sonra Milli Eğitim Bakanlığına getirilecek olan Dr. Reşit Galip, Halkevlerini kurmayı üstlenmiş ve onun çağrısıyla dönemin önde gelen aydınları Ankara Türk Ocağı binasında yapılan toplantıya katılmıştır. Komisyon, Halkevlerinin ana tüzüğünü hazırlamakla görevlendirilmiş ve sonunda Halkevlerinin kurulması kesinlik kazanmıştır. 1932 yılı başında Halkevlerinin kuruluşu ile ilgili hazırlıklar tamamlanmış ve durum CHF Genel Sekreteri tarafından bütün örgüte duyurulmuştur. Halkevleri, Türk Ocakları'nın bilgi birikim ve tecrübesini yerli yerine oturtmaya özen göstermiş,⁸ 19 Şubat 1932 günü, başta Ankara olmak üzere 14 il merkezinde Halkevleri'nin açılış töreni yapılmıştır.

Halkevleri, sadece halk kültürünü yükselten, sosyal yardım ve dayanışma hareketi başlatan bir kurum olmayıp, milleti, imparatorluktan ulus-devlete siyasal ve toplumsal, kültür köklü değişimi sağlayacaktır. Halkevlerinin düsturu, şehirle ile köy, aydınlı ile okumamış arasındaki farkı gidermek ve *asrî medeniyet* düzeyine ulaşmak çabalarında özellikleri korumak ve millî benliği kaybetmemektir. Yukarıdan aşağıya yaygınlaşan dünya görüşü ve bilgisi, halkevleri ve halk odalarında milletin kendi görüş ve düşünceleri ile millî gelenekleri ve değerleri karşı karşıya gelerek bir “milli sanat, milli kültür” ortaya çıkması hedeflenmiştir.⁹

⁷ CHF Üçüncü Büyük Kongresi (10-18 Mayıs 1931) Zabıtları, İstanbul, 1931, s.279, 280. Arıkan, agm., s.266; Tunçay, s. 297-298. Türk Ocakları'nın kapatılmasını hazırlayan bir çok neden sayılmaktadır: Ocakların bazı inkılaplara karşı ilgisiz kaldığı, ayrıca Türk devrimine karşıt bir hareketin odak noktalarına dönüşmesi tehlikesi üzerinde durulmaktaydı. Bir başka problemde herhâlde Türk Ocaklarının Turancılık'tan bir türlü vazgeçmemiş olduğu görüşüydü, bu dahi Türk-Sovyet dostluğuna zarar verebilirdi.

⁸ Arıkan, agm., s.266; Tunçay, s. 297-298.

⁹ CHF (1932) *Tamim*, CHF Katibi Umumiliği, Ankara, s. 41, 42; Nuray Bayraktar, *Halkevlerinin Ülke Kültürüne, İnsanın Gelişimi ve Dönüşümü Açısından Katkaları ve Öneriler*, Halkevleri Yayınları, Ankara, 1999, s.7, 79; Tefik Çavdar, "Halkevleri", *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt IV, İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 880; Arıkan, agm., s.1; Atatürk, Halkevleriyle ilgili bir konuşmasında, kurumdan beklenenleri şu şekilde açıklamakta idi; “Gençlik; gelişen, yetiştirilen bir çalışmanın içinde yaratılmalıdır. Millet, şuurlu, birbirini anlayan, savunan, ideale bağlı bir halk kitlesi halinde teşkilatlandırılmalıdır. En kuvvetli ders vasıtalarına, muallim ordularına malik olmak kâfi değildir. Halkı yetiştirmek, halkı bir kitle haline getirmek için, ayrıca bir millî halk mesaisinin tanzimini ihmal etmemeliyiz.” Murat Katoğlu, “Halkevleri”, *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908- 1980*, Yayın Yönetmeni: Sina Akşin, Cem Yayınları, İstanbul, 2000, s. 434.

Halkevleri, eğitim seferberliğinin esas unsuru olarak görülmüş, açıldığı döneme damgasını vurmuştur. Ülkenin diğer birçok köşesinde olduğu gibi, Kırşehir Halkevi de sözü edilen eğitim seferberliğinde çok yönlü faaliyetler içerisinde bulunarak, yüksek gayelerin her vatandaşa anlatılmasını tartışma kabul etmez bir görev bilmiş, bu gayeyi haykırarak yazan, temsil eden ve bunu bir millî vazife olarak gören bir şube olmuştur. Bu bağlamda Kırşehir Halkevi sözü edilen sosyal ve kültürel alandaki gelişmeler içinde çeşitli faaliyetleri ile yerini almış, aynı zamanda *Kılıçözü*, adıyla kendi Halkevi dergisini yayınlamıştır.

Atatürk döneminin (kapatıldığı tarihe kadar) kültür kurumları olan Halkevleri ile ilgili yapılan çalışmalar yeterli düzeyde olduğu söylenemez. Bu çalışmada, Halkevlerinin genel amaçları doğrultusunda Kırşehir Halkevi'nin kültür hayatını kökleştirip geliştirmeye ve Cumhuriyet ilke ve inkılâplarının halk kitleleri tarafından kabul edilmesine yönelik faaliyetleri incelenmiştir. Yayın organı olan *Kılıçözü* dergisinin Kırşehir Halkevinin hedeflerini gerçekleştirmede üstlendiği rolü üzerinde durulmuştur. Böylelikle eğitim seferberliğinde Halkevlerinin taşra ayağında gerçekleştirdiği faaliyetlerin açığa çıkmasına kısmen katkı sağlamak hedeflenmiştir. Bu araştırma ve inceleme, Kırşehir Halkevi ve faaliyetleri ile sınırlı tutulmuş, çalışmada Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi esas alınmış, telif ve tetkik eserlerden yararlanılmıştır.

Kırşehir Halkevi

1949 yılı itibarı ile illere göre Halkevlerinin sayıları ve açıldıkları yıllar ile ilgili tabloya göre; Kırşehir'de Halkevi 1939 yılında açılmıştır.¹⁰ 1945 yılında Kırşehir, vilâyet sınırları içerisinde il örgütü olarak merkez ile birlikte altı Halkevi ve 38 Halkodasına sahiptir.¹¹ 1949 yılında Kırşehir'de Halkevi sayısında herhangi bir artış gözlenmemiştir.¹² Halkevlerinin üst yönetimi ve merkez organları oluşturulmamış, bu işlevi CHP yönetimi yerine getirmiştir. Halkevleri Yönetim Kurulu sadece kendi birimi ile ilgili kararlar alabilir. Halkevi Yönetim Kurulu şube (kol) komitelerinin kendi aralarında seçeceği birer delegeden oluşur. Yönetim Kurulu seçimleri de iki yılda bir yapılır. Halkevi, bulunduğu şehir veya kasabanın Halk Partisi teşkilatına bağlı olup, Halkevinin başkanı partinin idare heyetinden bir üyedir. Halkevinin faaliyetleri, içinde bulunduğu birim ile sınırlı

¹⁰ Kırşehir Halkevi, açılış tarihi 1939 gösterilmekte ancak, ay ve gün olarak bir bilgiye rastlanmamaktadır. *17. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, 1949, s. 7, 8.

¹¹ *aynı eser*, s.7, 8; Oğuz Temizhan, *Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri*, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi (Ankara, 2006), s.53; İl örgütü olarak Kırşehir; ilçe örgütü olarak Avanos, Çiçekdağı, Kaman, Hacıbektaş, Mucur; bucağ-köy örgütü olarak Karahallı, Şaphane, Ulubey geçmektedir. Temizhan, *age.*, s. 119.

¹² BCA 490.01/1746.1092.1; Kaman Halkevi Başkanı Ethem Dündar olarak belirtilmektedir. BCA 490.01/1746.1092.1; Temizhan, *age.*, s. 119; *CHP, Halkevleri ve Halkodaları*, Ankara, 1945, s. 35.

değildi. Mesela köycülük kolları, çevre köylerde de faaliyette bulunabilmekteydi. Halkevi yönetim kurulu, altı aylık periyotlarla kolların çalışmaları ile ilgili rapor hazırlayarak Parti Genel Sekreterliğine ulaştırması gerekiyordu. Halkevlerinin yönetim ve denetimi CHP il yönetim kurullarının yetkisindeydi.¹³

Kırşehir Halkevi'nin açılışı sırasında muhtemelen bir tören yapılmış ve faaliyetlerde bulunulmuş olmalıdır. 1940 yılında Kırşehir Halkevi Başkanlığı görevinde 25 Ağustos 1950 tarih ve 24 numaralı anket çizelgesine göre Sırrı Kardeş'in bulunduğu görülmektedir.¹⁴

Kırşehir Halkevi tarafından Halkevleri ve Halkodaları, yeni Türkiye hayatının başlı başına bir unsuru, Türk toplumunun ışığı hep birlikte millî ve medenî hayat sürmek için meydana getirdiği bir yapı olarak görülmüştür. Halkevleri ve Halkodaları, eski ve köklü medeniyetin mirasçısı olan bir milletin, çağdaş medeniyetin bütün istidatlarını göğsünde saklayan, kuruluşları ve işleyişlerinde, her zaman, topluluğun samimi iradesini gerçekleştirmeyi esas tutan kuruluşlar olarak nitelendirilmiş ve demokrasi eğitiminin gerçek halk okulları şeklinde kabul edilmiştir.¹⁵

Kırşehir Halkevi, yüksek gayelerin her vatandaşa anlatılmasını millî bir vazife addederek, kendisini belirli bir yükümlülük içerisinde hissetmiş ve bunları şu şekilde dile getirmiştir:

Tarih boyunca tatlı sırlıklar, derin ilhamlar vererek akıp, mütevasi bir gururla bağrından fıskırttığı yeşillikler, çiçekler, güller, meyveler, nasıl Kırşehir'i'nin özelliklerini doğurmuşsa, şimdi de Halkevi kaynağından aldığı ışıklı inanları, halkın bağrına akıtacak, devrim meşalesiyle gönülleri ve kalpleri aydınlatacak,

¹³ Temizhan, s.40-43; Çeçen, s.180, 181; Bayraktar, s. 55.

¹⁴ BCA 490.01/838.314.1.17.

¹⁵ *Kılıçözgü* (Aylık Kırşehir Halkevi Dergisi), Sayı 3, Mart 1946.; İmtiyaz Sahibi Sabri Örüklü'nün kaleme aldığı yazıda Halkevlerinin işlevi şu şekilde dile getirilmektedir: "Cumhuriyet Halk Partisinin en feyizli eserlerinden biri hiç şüphe yok ki Halkevleridir. Her türlü şahsi menfaatlerden uzak bir çalışma yeri, tamamen hasbi bir faaliyet sahası, büyük bir feragat ve fedakârlığın remzi bulunan Halkevlerinin memlekete yaptığı hizmetler sayılamayacak kadar çok ve o nisbette de büyüktür. Halkevleri, çeşitli çalışmalarıyla memleket gençliğini ve yurttaşları bir çatı altında toplamış, onları kendi ılık ve samimi havasında birbirleriyle kaynaştırmış, onlara memleket uğruna çalışmanın verdiği kalp ferahlığının vicdan istirahatının lezzetini tattırmıştır. Açtığı okuma kurslarıyla birçok hazırlama okuma yazma öğretmek suretiyle eğitim ve öğretim müesseseleri yanında vazife almıştır. Asırdan ihmaline uğrayan Anadolu'nun sesini, içli samimi ve fakat mert ve erkek sadasını yüzyılların nişan perdesi altından sıyrarak kulaklarımıza, ruhlarımıza ulaştıran, onun efsaneleri, destanlarıyla kalplerimize heyecan ve ruh veren o olmuştur. Türk ahlak ve adetlerinin muhtelif yerlere has renk ve dekorlarını aksettirerek bize bizi tanıtan odur. Bir çok sergiler açmak, müsabakalar tertip etmek ve mükâfatlar vermek suretiyle sanat âleminde yeni ve genç istidatların keşfine hizmet eden ve bunları, bu alanda teşvik ederek sanat dünyasına emin ve zengin bir gelecek hazırlamak imkânlarını yaratan yine o oldu. Birçok yurttaşlar, ilme fenne, tekniğe ve sanata ait bilgilerini Halkevlerinin tertipledeği konferanslarla artırdılar. Bir kısım yoksul ve kimsesizler Halkevinin yardımlarıyla ızdıraplarını hafiflettiler. Çıkardıkları dergiler ve folklor araştırmalarıyla Halkevleri, Türk basım âleminde kendine yaraşan yeri almaya muvaffak oldu. Memleket gençlerini sporun hemen her şubesinde çalıştırarak, gençliği her zaman enerjik ve disiplinli bir kitle halinde bulundurmak gayretini de gösterdi".

halkevinden halka, halktan halkevine bilgiler, iyilikler, inan ve güvenlerle dolu feyizler taşıyacaksınız. ...Bundan böyle iki kişi birden göreceksin; Kırşehir'in her köşesinde yaşayan köylü, şehirli, genç, ihtiyar, bütün vatandaşların, duygularını dileklerini, dile getirecek, birbirimize duyuracak, bilmediklerimizi öğretecek bildiklerimizi yayacaksınız. ...*Kılıçözü*, halkevinden kaynamak (*menbaini almak*) senin en kutsal mutluluğundur. Çünkü: Halkevi büyük kurtarıcı Atatürk'ün kurduğu, Milli Şef İnönü'nün üzerine titredığı büyük bir devrin eseridir. Millet hayatının, kültürünün gelişeceği ve inkılaplarımızın kökleşeceği bu asil yuvadan çıkmak, en büyük başarı şansın olacaktır. Halkevi, her yurttaşın müşterek evidir. Oradan çıkmakla şimdi sen yalnız bağı bostanını suladığın kimselerin değil, her Kırşehirlinin 'Kılıçözü' oldun, artık Kılıçözü'nde bağım yoktur diye hayıflanmayacağız, her hemşeri her isteyen seni bahçesine akitabilecek daha gür akman için suyuna damlalar katabilecektir.¹⁶

1946 yılı itibarıyla iki yıllık çalışma sürelerini tamamlayan komiteler ile birlikte Halkevi başkanı olan A.Cevat Gobi İstanbul Heybeli ada Ortaokulu Müdürlüğüne naklen tayini dolayısıyla ayrılmak durumunda kalmıştır.¹⁷ Yönetim kurulu seçimlerinin iki yılda bir yapılır olması münasebetiyle Mart 1946 tarihi itibarıyla iki yıllık çalışma sürelerini tamamlayan komiteler, genel kurul hâlinde toplanarak yeni çalışma kadrolarını seçmiştir. Yeni komite başkan ve üyeleri şu şekildedir:

Halkevi Başkanlığı Doktor Osman Kozbek

Dil, Edebiyat Sabri Örüklü (Başkan) Mürşide Çamoğlu, Ali Taşkent, Kemal Dağlıoğlu, Cevat Tanım, Şevki Şakırağaoğlu

Güzel Sanatlar; Rasim Erdem (Başkan) Rahmi Eroksal, Şemseddin Yastıman, Süleyman Can, Fehmi Göktürk, Nevzat Ulucan

Gösterit; Muhittin Artuğ (Başkan) Süleyman Atlas, Şeref Özkeleş, Cevat Cem, M. Saray, Kevser Gökbulut, Melahat Kemiksiz

Spor; Fehmi Rengigül (Başkan) Rifat Türközü, Ahmet Ertem, Reşat Genç, Neşet Uz

Sosyal Yardım; Sami Özkaya (Başkan) Hüseyin Say, Naciye Kozbek, Servet Tanım, Atiye Taşkent, Yıldız Özdeş

Kitapsaray; Ferit Çamoğlu (Başkan) Mehmet Bingöl, Meliha Güven, Kâzım Atalay, Akif Ersoy, Enver Gür

Köycülük; Mitat Özdeş (Başkan) Hamdi Akşehirlioğlu, Arif Metiner, Yılmaz Özel, İbrahim Türkmen.¹⁸

¹⁶ *Kılıçözü*, Sayı 3, Mart 1946, s. 4.

¹⁷ 1939 tarihinde açıldığı ifade edilen Kırşehir Halkevinin yönetim kurulu ve faaliyetleri ile ilgili 1946 yılına kadar herhangi bir bilgi ve bulguya rastgelinebilmektedir. Şube Yönetim Komitesi seçimi iki yılda bir yapılırdı; Temizhan, s.42; *Kılıçözü*, Sayı 2, Şubat 1946.

¹⁸ *Kılıçözü*, Sayı 3, Mart 1946.

Kırşehir Halkevi ile ilgili mevcut durum, bir nüshasının Genel Sekreterliğe, ikincisi CHP İl İdare Kurulu Başkanlığına gönderilmesi istenilen 25 Ağustos 1950 tarih ve 24 numaralı anket çizelgesine göre şu şekildedir:

Bina Durumu

Kırşehir Halkevi binası 1937 tarihinde yapılmış olup, sigortalıdır. Binanın işgal ettiği yerin ölçüsü 915.63, bahçe ile birlikte arsa ölçüsü ise 4763 metre karedir. Binanın cinsi kârgir ve kat adedi iki olup, salonu 500 kişiliktir.¹⁹ Binada Halkevinden başka, parti teşkilâtı ve Belediyeye ait Verem Savaş bulunmaktadır. Bunların işgal ettikleri oda ve salon adedi iki salon dört odadır. Kirada olan kısmın yıllık geliri 900 lira olup, binanın üst katında iki oda daha kiraya verilebilecek durumdadır.²⁰

Bütçe ve Kadro Durumu

Halkevinin borcu bulunmamakta, alacağı; 2558 lira 69 kuruş (partiden yardım edilecek olan miktar) olarak belirtilmektedir.²¹ Kadroda, memur Mehmet Ökse, (ücreti 125 lira) ve müstahdem Salih Dokumacı (250 kuruş yevmiye) bulunmaktadır.²²

Kitaplık ve Yayın Durumu

Kırşehir Halkevi Kitaplığı, 4002 adet kitabı okuyucuların hizmetine sunmuş²³, kuruluşundan itibaren kitap yayını ile de ilgilenmiş, yayınladığı

¹⁹ BCA 490.01/838.314.1.87.

²⁰ BCA 490.01/838.314.1.84.

²¹ Cumhuriyet Halk Partisi Kırşehir İl Yönetim Kurulu Başkanlığından 19 Ekim 1938 tarihinde 4 Haziran 1938 tarih ve 4/1192 sayılı yazının karşılığı olarak, Kırşehir İlbayı ve İl Yönetim Kurul Başkanı M. Saylam tarafından kaleme alınan yazıda; Avanos, Mucur ilçeleri ile Kaman, Hacıbektaş ve Genezin kamunlarında Halkevleri açılması için paranın bulunmadığı, Teşkilâta, Özel İdare ve Belediye bütçelerinden yapılan yardım ancak, partinin idanî masraflarına ve Merkez Halkevine kâfi geldiğinden bu idarelerden de yardım yapılmasının imkânsız olduğu, yalnız bu önemli durumu karşılamak ve hasılat, kaza ve nahiyelerde açılacak halkevlerine sarf edilmek üzere eşya piyangosu tertip edilmesinin ne kadar muvafık olduğunun bilinmediği belirtilmekte ve muktezasının emir buyrulması istenmektedir; BCA 490.01/838.314.1.15; Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'nden 14 Ocak 1939 tarihinde 15 Kasım 1938 tarihli ve 110 sayılı yazıların karşılığı olarak verilen cevabi yazıda; Halkevlerine gelir temini maksadıyla bir defaya da münhasır olsa piyango tertibinin uygun bulunmadığı belirtilmektedir. BCA 490.01/838.314.1.13.

²² BCA 490.01/838.314.1.86.

²³ Genel İdare Kurulu üyelerine dağıtılmak üzere altı ciltten oluşan "Eski Sadrazamlar" adlı kitaptan 16 takım satın alınmıştır; BCA 490.01.838.314.1. 34; Her hangi bir kitap adı ve listesine rastlanılmamakla birlikte, Kılıçözü (Aylık Kırşehir Halkevi Dergisi), Sayı 1,01.01.1946 tarihli sayıda Halkevi Kitapları başlığı altında ifade edilen şu cümlelere yer verilmektedir; Halkevimizdeki kitaplar yeni baştan tanzim ve tasnif edilmiştir. İlmî tasnif listeleri hazırlanmıştır. Geniş ve aydınlık

kitapların bir kısmı²⁴ şunlar olmuştur; Cevat Hakkı Tarım, *Kırşehir Tarihi* (1938); M. Ergün, *Aşık Said* (1940); S. Kardeş, *5. Kol* (1940); B. Baran, *Köy Tetkikleri*, (1940); H. Erdemli, *Ömer Hacılı Köyü* (1940); H. Özen, *Genezin ve Göynük* (1941); Cevat Hakkı Tarım, *Ankara Radyosunda Kırşehir Gecesi* (1942); Z. Kılıçözlü, *Aşık Seyfullah* (1949).

1950 yılında Kırşehir Halkevi, Başkan Cevat Cem (Öğretmen) idaresinde çalışması içerisinde şu kollara da yer vermiştir; Dil ve Edebiyat (Galip Arısan (Serbest)), Güzel Sanatlar (Osman Erdoğan (Öğretmen)), Temsil Kolu (Korkut Konukman (Öğretmen)), Spor Kolu (Ayhan Bilgin (Serbest)), Sosyal Yardım Kolu (Rafet Kocaman (Memur)), Halk Dershaneleri ve Kurslar (İhsan Caner (Öğretmen)), Kütüphanecilik ve Yayın Kolu (Yılmaz Özel (İlköğretim Müfettişi)), Köycülük Kolu (Mustafa Altok (İl Daimi Encümeni)), Tarih ve Müze Kolu (Hilmi Erbaş (Öğretmen)). Bahsi geçen bu muhtelif kollardan çeşitli etkinlikler içerisinde yer aldıkları müşahede edilmektedir.²⁵

Faaliyetler

Halkevlerinin amaçları arasında halk eğitimi faaliyetleri önemli bir yer tutmuş, halkın karşı karşıya bulunduğu problemlerin çözümünde yardımcı olunabilecek tek yolun halk eğitimi olduğu görülmüştür. Ülkenin uzak ve yakın bütün köşelerinde bu sahalarda ortaya konulanların birleştirilmesi, konferans ve tören çalışmaları ile yöre halkının genel kültür ve bilgisinin artırılması, cumhuriyet ve inkılâp prensiplerinin kökleştirilmesi, yurt sevgisi ve yurttaşlık görev duygusunun yükseltilmesi, tarihî ve millî günlerin canlı bir şekilde kutlanması, Türk büyüklerinin anılması, güzel sanatlara halkın sevgisinin artırılması müzik, resim, heykel, mimari, süsleme sanatlarında çalışan profesyonel veya amatör unsurların bir araya toplanması, halk türkülerinin derlenmesi ve Batı tekniğine göre Türk müziğinin icra edilmesi ve geliştirilmesi, yetenekli gençleri bir araya toplayarak temsiller hazırlattırılması, millî sporların canlandırılması mahallî şartlar ve imkânlardan faydalanarak sporun her çeşidinin gençler arasında yayılması, yarışmaların düzenlenmesi, muhtaçlara yardım edilmesi, dispanserler veya gezici doktorlarla hastaların imdadına koşulması, okullardaki çalışkan ve fakir çocuklar korunarak ihtiyaçlarının sağlanması, işsizlere iş bulunması, halkın sağlık bilgisinin artırılması için konferans, kitap, broşür, levha ve filmlerden yararlanılması, okuma ve yazmanın halk arasında geniş ölçüde yayılması, halkın bilgisini artıracak dil ve uzmanlık kurslarının

okuma salonumuz, meraklı ve değerli okuyucularını beklemektedir. Her sınıftan okuyucunun isteklerine cevap verecek şekilde bol ve çeşitli kitabımız vardır. Okuyacağınız her hangi bir kitabı kütüphane memurumuzdan alacağınız listede bulabilirsiniz.

²⁴ BCA 490.01/838.314.1.8.

²⁵ BCA 490.01/838.314.1.8.

açılması, teknik bilgilerin halk arasında yayılması, el sanatlarının teşvik edilmesi, okuma günlerinin düzenlenmesi ve uygun görülen eserlerin yüksek sesle okutularak halka dinletilmesi, kitapların kütüphanelerde halka sunulması, köylerin toplumsal, sıhhi, ruhsal gelişmeleri ve köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi ve birlik duygularının güçlendirilmesi, mensup olunan yörenin tarihi eser ve anıtlarının korunması için resmi makamların bilgilendirilmesi vb. gibi amaçlar Halkevlerinin ülke genelindeki bütün şubeleri nezdinde esas alınmış, Kırşehir Halkevinde de bu amaçlar temelinde yer alan faaliyetler şunlar olmuştur:

Kırşehir Halkevi Başkanlığı tarafından 31 Ağustos 1940 tarihli Ziraat Vekili, “Sayın Bay Muhlis Erkman Ziraat Vekilimiz” hitabıyla başlayan yazıda hemşerilerinin duygu ve sevgilerine tercüman olmak üzere şerefine tertip edilen müsamereye davet edilmiştir. Davette İstiklâl Marşı, Konuşma ve Hoşamedî, Piyes (*İkizler*, 3 Perde), *Mahcuplar* (Komedi 1 Perde) adlı temsillere yer verilmiştir.²⁶

Kırşehir Halkevi Başkanlığı (Kırşehir Halkevi Reisi Sırrı Kardeş) tarafından Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine yazılan 3 Eylül 1940 tarihli yazıda 31 Ağustos Cumartesi günü Kırşehir’e gelen Ziraat Vekili Muhlis Erkman’ın doğruca Halkevine geldiği, Halkevi şerefine hazırlanan temsilde bulunduğu, temsil sonrası Halkevi Reisiyle arkadaşlarına iltifat ettiği ve Kırşehir gençliğinin ilgisi üzerine samimi bir hitabıyla temsilin sona erdiği belirtilmiştir.²⁷

Kırşehir Halkevi Başkanlığı tarafından CHP Genel Sekreterliğine 21 Ağustos 1940 tarihinde yazılan yazıda, 17 Ağustos 1940 Cumartesi günü Millî Şef İnönü, Kırşehir’i teşriflerinde doğruca Halkevine geldiği belirtilmekte, Millî Şef İnönü’nün Halkevi Reisi Sırrı Kardeş’i yanlarına davet edip, Halkevi işleriyle ilgili 32 dakika boyunca görüş aldığı, özellikle kütüphane, köycülük, Halkevi neşriyatı üzerinde durduğu, Halkevi Reisi Sırrı Kardeş’e “Teşekkür ederim mesainizden memnun oldum, bu şekilde çalışmanıza devam edin” sözleriyle büyük iltifatta bulunduğu ifade edilmiştir.²⁸ Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından (CHP Genel Sekreteri Erzurum Mebusu Dr. A. F. Tuzer) Kırşehir Halkevi Reisliğine 21 Ağustos 1940 tarihli 174 sayılı yazıya cevaben 30 Eylül 1940 tarihli kaleme alınan yazıda ise bu duyulan saadete ortak olduğu belirtilmiş, takdirlerin çalışmaların mükâfatı olduğu üzerinde durulmuştur.²⁹

14 Aralık 1945’te yapılan ilk halk gecesi toplantısında Halkevi Başkanı Cevat Gobi, “Yakıtlar”, 21 Aralık 1945’te ikinci halk gecesi toplantısında Ziraat Öğretmeni İlhami Türkmen “Ağaç Dikimi ve Bakımı”, 11 Ocak 1946’da

²⁶ BCA 490.01/838.314.1.18.

²⁷ BCA 490.01/838.314.1.17.

²⁸ BCA 490.01/838.314.1.21.

²⁹ BCA 490.01/838.314.1.19; BCA 490.01/838.314.1.20.

üçüncü halk gecesi toplantısında ilkokul öğretmeni Cevat Cem, “Çocuk Bakımı ve Terbiyesi” konusunda konferans vermiştir.³⁰

Bir yıl içinde 20 millî tören yapılmış, 8 balo, 4 konser, 2 spor müsabakası, 7 nişan ve düğün töreni, 2 köye gezi düzenlenmiş, 8 sergi açılmış, 24 temsil verilmiştir. Hayır kurumları 9 genel kurul toplantısı yapmış, muhtelif 6 kongre toplanmıştır. Muhtelif 8 kurs açılmış, 28 konferans verilmiş, 7 aile toplantısı yapılmış, 5 karagöz oyunu gösterilmiştir. 10 hasta parasız muayene ve tedavi edilmiş, ilaçları temin olunmuştur. Ayrıca yoksullara çeşitli yardımlarda da bulunulmuştur. Kütüphane yeniden tasnif edilmiş ve yurttaşların istifadelerine sunulmuştur. Kütüphaneden bir yıl içinde 960 kişi kitap, 12010 kişi gazete ve dergi okumak suretiyle faydalanmıştır. Muhtelif kitap yayını, okuma yazma, yabancı dil, giyim ve nakış kurslarına yer verilerek faaliyetler ile köy ve köylülere ulaşılmıştır.³¹ Çeşitli sebeplerle bir yıl içinde Halkevine gelen vatandaşların sayısı 22000’e ulaşmış, bando yeniden ihya olunmuş ve intizamlı bir surette çalışmalarına başlanmıştır.³²

Faaliyet ve konferanslarla halkın sözlü bilgi edinmesi sağlanarak, İnkılâp fikirlerinin halk içinde yayılması ve halkın farklı alanlarda kendisini yetiştirme imkân dâhilinde olabilmıştır. Ekim, ürün toplama, ürünü tanıma, daha verimli üretim ortamları vb. hakkındaki pratiğe dönük bilgiler ile halkın ekonomik gücünün kısmen geliştirilmesi mümkün olmuş, gelişim seviyesine varmış insanları bilinçlendirerek, onların karşılaşacakları her durumda kendi iradeleriyle hareket etme ve çözüm arama için ortam ve olanak sağlamıştır.

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Demokrat Parti'nin kuruluşu ile birlikte Halkevi çalışmalarında bir duraksama ve gerileme gözlenmiştir. CHP yöneticilerinin Halkevlerinin siyaset dışı bir kurum olduğunu söylemelerine rağmen, Halkevlerinin, CHP'ye yakın kuruluşların toplantılarına yer vermesi ve adı geçen partinin yan kuruluşu görüntüsünden kurtulamaması söz konusu olmuş, bu bağlamda Kırşehir Halkevi ile ilgili bir yazı da *Tasvir* gazetesinde yayınlanmıştır. 6 Ekim 1948 tarih ve 7/15093 sayılı yazıya karşılık olarak, CHP Kırşehir İl İdare Kurulu Başkanlığından, CHP Genel Sekreterliğine yazılan yazıda “Halkevinden Faydalanamıyoruz” başlığı altında *Tasvir* gazetesinin 30 Eylül 1948 tarihli sayısında yayınlanan yazının³³ tamamen aksi olup halka ve

³⁰ *Kılıçözgü*, Sayı 2, Şubat 1946, s.10.

³¹ *Kılıçözgü*, Sayı 3, Mart 1946, s. 8.

³² *Kılıçözgü*, Sayı 3, Mart 1946, s.9; Yapılan araştırma ve inceleme neticesi, Kırşehir Halkevinin, metin içerisinde belirtilen faaliyetleri ile ilgili ayrıntılı ve içeriğe ait bir bilgiye rastlanılmamaktadır.

³³ Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, 30 Eylül tarihli *Tasvir* gazetesinden “Kırşehir’de Halkevlerinden Faydalanılmıyor” başlıklı yazıda; şehirdeki binaların en güzeli olan Halkevinin bugünkü hâlinin yürekler acısı olduğu binlerce lira tahsisli olan bu müessesenin iki memurun iâşesini temin ve CHP mensuplarına otelik etmekten başka faydasının olmadığı, tatil süresince gençlerin kaynaştığı bir şehirde halkevlerinin gençler için tertiplemediği bir toplantıya rastlanmadığı,

bilhassa memleket gençliğine faydalı çalışmaların bulunduğu belirtilmiş ve yazıda şunlara yer verilmiştir; “Halkevinden faydalanamıyoruz” şeklinde “Tasvir” gazetesine yazan şahsın tıbbiye okulunda öğrenci olan İlhan Kılıçözü olup, Halkevi çalışmalarına tamamen aykırı bulunduğu, Evin daima ve her zaman herkese açık olmakla beraber özellikle gençler üzerinde çalışmalar ve yardımları daha önemli hâle getirecek kadar olduğu belirtilmiştir. Yine bu bir nevi savuma içerikli cevapta geçliğin ve memleket çocuklarının öğrenimlerinin gecikmemesi ve bir an önce emellerine ulaşabilmeleri için Halkevinin yüksek öğrenim gençleriyle görüşerek 30 Eylül 1948 tarihinde başlayıp bir ay devam etmek üzere adı geçen yüksek öğrenim gençleri tarafından ortaokul ve erkek sanat okulları öğrencilerine ders verilmek üzere kurs açıldığına da vurgu yapılmıştır. Halkevi tarafından kendilerine gerekli olan yardımların yapıldığı, yüksek öğrenim gençlerinin müracaatı üzerine il halkının toplantıya çağrıldığı ve 11 Eylül 1948 günü görüşülüp karar altına alınanların; Kırşehir’de tarihi bir kütüphane açılması, Aşıkpaşa gününün tespiti, şehir müzesi, Cacabey Camiinin durumu, Kalenin ağaçlandırılması, Ankara’da faaliyette bulunan Kırşehir Öğrenim Derneğine yardım olduğu, Evin büyük salonunun Halkevi çalışmalarına engel olmamak üzere Neşet Uz’a kiraya verildiği ve ilin sinema ihtiyacının giderildiği,³⁴ Evden faydalanmak isteyen ve okuma zevki bulunan her ferde ret cevabı değil bilakis yardımlardan elden gelen imkânlar sağlanarak memleket gençliğinin illerde daha olgun ve insanlığa iyi bir eleman olarak yetişmesine uğraşıldığı ve her türlü çarelerin aranmakta olduğu da bu yazıda yer verilen eleştiriye cevaplar arasındadır.³⁵

Halkevleri ve Odalarının Gelecekteki İdaresi Hakkında Düşünceler

Halkevlerinde, ilk zamanlarda görülen heyecan yerini giderek sıradanlaşmaya bırakmış, sayıları her geçen gün artan Halkevleri ve Halkodalarına ayrılan

kahvehaneleri dolduran gençleri bir gün olsun sinesinde toplamadığı, senelerce önce binlerce liraya mal olan Halkevi binasının bu gün için bir taş yığından başka bir mana ifade etmediği, her türlü medeni eğlencelerden mahrum bir şehirde insanların kaynaştığı bir müessese olarak görmek istenildiği, Halkevinin yürekler acısı halinden kurtulmuş ve memlekete faydalı bir kültür ocağı haline gelmesinin Kırşehirli tarafından arzu edildiği ifade edilmekte idi; BCA 490.01/838.314.1.12; Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği’nden CHP Genel Sekreteri adına Erzurum Milletvekili Cevad Dursunoğlu tarafından 6 Ekim 1948 tarih 7/15093 sayılı yazı ile CHP İl İdare Kurulu Kırşehir Başkanlığından durumun incelenmesi ve neticenin bildirilmesi istenmiştir. BCA 490.01/838.314.1.11.

³⁴ CHP İl İdare Kurulu Başkanlığının karar suretinde; Sinema salonu 1 Ocak 1947 tarihinde 1 Ocak 1949 tarihine kadar olan 2 senelik (979) sayılı mukavele şartlarına uyularak 1 Ocak 1949 tarihinden 1 Ocak 1951 tarihine kadar 2 sene müddetle eski kiraclar Neşet Uz ve Ali Gökbulut’a sinema salonu olarak kiraya verilmesi uygun görülerek karar verildiği belirtilmektedir. BCA 490.01/838.314.1.93.

³⁵ BCA 490.01/838.314.1.10.

ödenekler yeterli olmamaya başlamıştır. Bu temelde Kırşehir Halkevi ve Halkodalarının içinde bulunduğu durum tespiti ve beklentiler şu şekilde ortaya konulmuştur; Halkevleri veya Halkodaları bu kurumların ideallerini tam manasıyla tahakkuk ettirebilmek imkânlarını bulamamakta, bu durgunluk hiç şüphe yok ki bütçelerinin darlığından ve bilhassa eleman noksanlığından ileri gelmektedir.

Ancak, bütün bunlara rağmen Kırşehir Halkevi, Halkevlerinin daha önce ifade edilen çeşitli sahalardaki çalışmalarına tanık olduğunu, ülke kültürünün ilerleyişi nispetinde faaliyeti yetersiz kalan halkevleri ve odalarının da istenilen aydın elemanlara kavuşacağı ve böylelikle çalışma verimlerini artıracaklarını düşünmektedir. Kırşehir Halkevinin dilek ve temennisi de; Halkevlerine birçok aydınların her türlü şahsî düşünce ve gayelerden sıyrılarak katılmaları, “Türk kültür birliğinin kaynağı” olan bu kurumların daha büyük, daha geniş faaliyetlere sahne olmasını temine çalışmaları olmuştur.³⁶

Halkevlerinin ülkeye geniş ölçüde faydalar sağladığı bir hakikat olarak kabul edilmiş, aynı gaye ile çalışabilmesi ve ülkeye faydalı olabilmesi için muhakkak surette bir kaynaktan beslenmesi zorunluluğu ifade edilmiş, Kırşehir’de mahallî gelir temin etmeye imkân bulunmadığı, ancak yardımla yaşayabileceği, ülkeye daha verimli ve halkın daha yakın olması için bu müessesinin müstakil olması gerektiği üzerinde durulmuştur.³⁷

Kırşehir Halkevi’nin Yayın Organı *Kılıçözü*

Halkevi dergileri, Dil, Tarih, Edebiyat şubeleri tarafından çıkarılmıştır. İl merkezlerindeki Halkevi şubelerinin dergi çıkarmasının yeterli olduğu ve bu derginin o ildeki bütün Halkevlerinin ortak yayını olduğu bilinmektedir. Halkevlerinin kurulmasından sonra her büyük taşra kentinin halkevinde bir süreli yayın çıkması ve bu yayının bölgedeki diğer halkevlerinin sesi olması sağlanmıştır. Dergilerde birçok konuya yer verilmiştir. Dergilerin tamamına

³⁶ *Kılıçözü*, Sayı 3, Mart 1946, s.2; Doldurulduktan sonra nüshasının birinin Genel Sekreterliğe, ikincisinin CHP İl İdare Kurulu Başkanlığı’na gönderilmesi istenen anket çizelgesi. BCA 490.01/838.314.1.87.

³⁷ BCA 490.01/838.314.1.90; BCA 490.01/838.314.189. Halkevleri ve halkodaları, toplumsal değişim sürecinde önemli roller üstlenmiş ve oynamış, ancak 1940’lı yıllar ile birlikte faaliyet alanları daralmaya başlamıştı. 1950 yılı toplumsal ve ekonomik alanda büyük bir değişimin yaşandığı yıl olmuştu. Halkevleri çalışmaları üzerine yapılan tartışmalar da giderek yoğunlaşmakta Halkevlerinin siyasî nitelikleri açıkça eleştirilmekte idi. CHP dışında diğer partilerin Halkevlerinden yararlanmak istemelerine tüzüğün elvermediğinin gerekçe gösterilmesi, CHP’nin Halkevlerini partiler dışı bir kuruluşa dönüştürme konusunda da yavaş davrandığı kanaatinin hâkim olmasında etkili olmuştu. Halkevlerinin geleceği konusunda kesin bir sonuca varılmamış, açılışında övgüler düzülen Halkevi, artık faşist bir kurum olarak nitelendirilir olmuştu. Netice itibarıyla Halkevleri, 8 Ağustos 1951 tarih ve 5830 sayılı yasa ile kapatılmış, binaları kısmen yeniden açılan Türk Ocaklarına verilmiş diğerleri de hazineye mal edilmiştir. Bayraktar, s.81; Ankan, s.261.

yakın bir bölümünde ülke genelini ilgilendiren konular ele alınmış ayrıca Halkevleri çalışmalarına yer verilmiştir.³⁸

Küçük yerlerde basılan Halkevi dergilerinin sıradan insanlarla yakın bağları olan köy ya da kasabalarındaki yaşam koşullarının bilincinde olan editörlerce basılması, onlara yaşama canlı bir bakış açısı ve ulusal gazetelerde bulunmayan bir gerçekçilik ve uygulanabilirlik hissi vermiştir. Ayrıca Halkevi dergileri yazarlarını arı bir dil ve doğrudan ifade kullanmaya teşvik etmiştir. Dergiler halkbilimi konulu yayınlar yapmış, kentli alt sınıflar, köylüler ve aydınlar arasında yaşam hakkındaki görüş farklılıklarını ifade etmiş ve bu gruplar arasında iletişim kanalı olarak hizmet etmiştir.

Kırşehir Halkevinin Dergisi olan *Kılıçözü*,³⁹ 1 Ocak 1946 tarihinde yayın hayatına başlamış,⁴⁰ ancak üç sayı yayınlanabilmiştir. “Kılıçözü Konuşuyor” başlıklı yazı ile Kırşehir Halkevi'nin yayın organı olan *Kılıçözü* dergisi kendisinin yükümlendiği amaç ve hedefleri şu şekilde dile getirmiştir:

Kırşehir İlinin en uzak kuytu köşelerine kadar erişmek oradaki yurttaşlarına seslenmek için çıkıyorum. Halkevinin dili ben olacağım. Yurdun bucağına, köyüne ayda bir olsun uğrayacak, halkımla görüşecek, kokaşacağım. Genç kalemlerin feyizli armağanlarını onlara sunacak; onların bilmediği, görmediği bilgileri tattıracak, onları iş ve güçlerinde bilgili, becerikli yapacak, kazançlarını artıracak bir el ve bir ışık olacağım. İlin bağrından akarak, çevresine nur, bereket sunan bir ırmağım. Su gibi aziz olan varlığın kendisiyim. Ben herkesi tanım herkes de beni tanıyacak el ele, omuz omuza, kafa kafaya verip kutsal davamızın imanlı yolcuları olarak akacak, yürüyecek, koşacağız. Cumhuriyetin yüce faziletlerini avuç avuç, kucak kucak, yurt çevresine saçacak; orada çimlenen gürbüzleşen bilgi dallarından olgun yemişler toplayacağım. İzbelere, kuytularda ışık olmak, yurt köşelerinde cehli, karanlığı kovmak davamın başıdır. Bu dava; cehaletle, karanlıkla savaşmak davasıdır. Bana inanalar arkamdan koşacak, bir ve bütün kütle halinde savaşacağız. Belki diğer illerde yayınlanan arkadaşlarımdan geç kaldım. Belki biraz gerideyim: fakat ulaşmak yetişmek azmimi şaha kaldırdım. Dört nalla değil uçarı gidecek, mutlaka yetişeceğim. Yolumun dikenlerini engellerini beni koruyan CHP söktü temizledi. Yolum açık, alnım açık, hiçbir ihtirasa, hiçbir yabancı emele hizmet etmeyeceğime and içtim. Yolum Atatürk'ün İnönü'nün nurdan çizdiği inkılâp yoludur. Ülküm Cumhuriyet hükümetinin ülküsü... menbaim Halkevi, mansabım köyler ve bucaklar olacaktır. Halkevinde doğdum. Köylerde büyüyeceğim. Yurdu tanıyacak ve tanıttıracak yurt maddelerini kıymetlendirecek bir dergiyim, şimdiye kadar yalnız çatısı altında konuşulan Halkevi bundan böyle; bütün illerde, bucaklarda konuşacak, herkesle dertleşecek, elinden geldiği kadar her yerde merhem olmağa çalışacaktır.”⁴¹ “Halkevimizin

³⁸ Nurettin Güz, *Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevleri Dergileri*, Bilge-İletişim Dizisi Yayınları, Ankara, 1995, s.164.

³⁹ Dergiye ismini veren Kılıçözü Çayı şehrini ortasından geçerek Kızılırmak'a dökülmektedir.

⁴⁰ BCA 490.01/1372.551.1.

⁴¹ *Kılıçözü*, Sayı 1, 1.1.1946, s. 1.

temiz bir duygu, iyi bir niyetle yayınlamaya çalıştığı dergiye seçtiği Kılıçözü, steplerin kuru ve çatlak bağrından yeşil bir deniz gibi filizlenip serpilen kentimize hayat ve can veren ırmağın adıdır. İsterim ki Dergimizde kendine ad olarak seçtiği su gibi aziz, verimli ve ışıklı olsun, bilgi hasretlilerinin susuzluğunu kandırsın.⁴²

Kırşehir Halkevi'nin görüntüsü derginin ilk sayısının, Kırşehir'in genel görünümünü ikinci sayısının kapağında yer almaktadır. Dergi kapağında aynı zamanda "Kılıçözü" logosunun altında "Aylık Kırşehir Halkevi Dergisi" ibaresi bulunmakta, "İçindekiler" kısmı da yer almaktadır. Derginin ilk sayısı ücretsiz, daha sonraki sayıları ise 15 kuruş olarak ücrete tâbi olduğu görülmektedir.

Kılıçözü dergisinin birinci sayısının ilk sayfasında "Kılıçözü Konuşuyor" başyazısı ve yazının orta kısmında da İnönü'nün resmi bulunmaktadır. İkinci sayfasında Halk Edebiyatı bölümü yer almakta olup, halk şairi Çiçekdağlı İbrahim Vahdeti tanıtılmakta ve şiirlerine yer verilmektedir. Üçüncü sayfasında Cevat Hakkı Tarım'ın "Kılıçözü" yazısı yer almaktadır. Sayfanın altında ise "İyi-Güzel sözler" bölümü bulunmaktadır. Dördüncü sayfasında M. Hayri Çopuroğlu'nun "Değirmendere" adlı şiiri, altıncı sayfasında ise "İki Küçük Hikaye" bulunmaktadır.

Kılıçözü dergisinin ikinci sayısının ilk sayfasında "Olayların Arkasından" bölümü ile Kırşehir'de yaşanan önemli gelişmeler duyurulmakta, Kırşehir Halkevi Başkanı A. Cevat Gobi'nin İstanbul Heybeliada'ya tayini üzerine bir başarı ve teşekkür mesajı yayınlanmakta, Kırşehir Halkevi Başkanlığına Doktor Osman Kozbek'in seçilmesi münasebetiyle tebrik mesajı bulunmakta, Belediye otobüs seferlerinden dolayı, Belediyeye şükran yazısı ve ticaret odası seçim sonuçları da yer almaktadır. Sayfanın altında ise İmtiyaz Sahibi ve Neşriyat Müdürü Sabri Örüklü'nün ifadesine tesadüf edilmektedir. İkinci sayfasında ise Kemal Dağlıoğlu'nun "Edebiyat" başlıklı bir yazısı bulunmaktadır.⁴³ Üçüncü sayfasında C. Hakkı Tarım'ın "Kırşehir Tarihinden Notlar:1" adlı yazısı yer almakta, beşinci sayfasında ise E. Aydın'ın "Kırşehir Özdeyişleri", M. Artuğ'un "Bir Rüya" adlı yazısı bulunmaktadır. Halk Edebiyatı ile ilgili bölümde ilk sayının ikinci sayfasında yer alan İbrahim Vahdeti tanıtımı sürdürülmüştür. Yedinci sayfasında Şevki Şakırağaoğlu'nun "Yeşil Yurt" adlı yazısı bulunmakta, İkinci sayının son sayfasında ise yurttan çıkan tüm halkevi dergilerinin adları yer almaktadır.

Kılıçözü'nün üçüncü sayısının kapağında "Halkevleri 14 Yaşında" başlığı yer almakta olup hemen altında Atatürk'ün ve İnönü'nün halkevleri hakkında söyledikleri sözler ve "İçindekiler" bulunmaktadır.

⁴² *Kılıçözü*, Sayı 1, 1.1.1946, s. 3.

⁴³ *Kılıçözü*, "Olayların Arkasından", Sayı 2, s. 2.

Üçüncü sayının birinci sayfasında “Parti ve Halkevleri Haberleri” bölümü, Sabri Örüklü imzasıyla ele alınmış, ikinci sayfasında Kemal Dağlıoğlu’nun “Her Şeyin Evvelinde” başlıklı yazısı yer almaktadır. Üçüncü sayfasında C. H.Tarım’ın İkinci sayının üçüncü sayfasında yer alan yazı dizisine “Kırşehir Tarihinden Notlar: 2” ile devam edilmiştir. Dördüncü sayfasında Sezai Erku’tun “Kılıçözü’ne Kavuşunca” başlıklı yazısı bulunmaktadır. Beşinci sayfasında “Milli Eğitim Çalışmaları” adlı bir bölüm, altıncı sayfasında Ş. Şakırağaoğlu’nun “Dört Kardeş” adlı yazısı, yedinci sayfasında Muhittin Artuğ’un “Üstad Dağlıoğlu’ya İthaf” şiiri, sekizinci sayfasında Şemsettin Yastıman’a ait “Okuyun Kılıçözünü” adlı şiir, “Dileklerimiz” bölümünde ise rakamlarla Kırşehir Halkevinin yıllık bir çalışması verilmiştir.

Kırşehir Halkevi, sıralanan bu yazılarıyla yöresel şiir, hikayeler, vatanseverlik, hürriyet, istiklâl ve milli birlik konularının yüksek gayelerini her vatandaşa anlatmış, Kırşehir halkı ile Kırşehir Halkevi arasında iletişimi sağlamıştır.

“Dileklerimiz” başlığı altında şehrin mevcut motorlarla elektrik ihtiyacının karşılanamadığı çareler düşünülmesinin gerekliliği, Belediye otobüsüne olan ihtiyaç halk eğitimi ve öğrenciler için hazırlanmış bulunan filmlerin getirilmesi vb. ihtiyaç ve isteklere yer verilerek bunlar gündemde tutulmuş, “Parti ve Halkevleri Haberleri” başlıkları altında Kırşehir dışındaki özellikle de Ankara Halkevinin faaliyetleri duyurulmuştur.

Sonuç

Cumhuriyet’in ilân edilmesiyle sosyal ve kültürel dönüşüm başlamış, yeni millî devlet, laiklik ve bilimsellik ilkelerine dayanmış, yeni bir kültürü benimsemek millet olabilmenin şartı olarak kabul edilmiştir.

Türk halkı, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu ile hızlı bir değişme ve gelişme sürecine girmiş, yapılan İnkılâplar köklü ve derin değişimi başlatmıştır. Halkevleri 19 Şubat 1932 yılında on dört ildeki şubeleri ile faaliyetlerine başlamıştır. Halkevleri hızla çoğalmış, il merkezlerinde ve ilçelerde yeni şubeler açılmış ve Halkodaları ile de köylere kadar ulaşmışlardır. Halkevleri “Halk için halk içinde, halkla birlikte, çağımızın bilim ışığına doğru ulusal ülküye doğru” şeklindeki sözleri parola olarak benimsemiştir. Bu ifade büyük çapta katılımın sağlanmasına sebep olmuş ve böylece genç Cumhuriyetin ideal ve ülküleri aydınlar tarafından halka anlatılmaya başlanmıştır.

Cumhuriyet ideolojisinin geniş kitlelere yaygınlaşmasını amaç edinmiş olan Halkevleri, siyasî olarak nitelendirilebilir. Ancak bu çalışmalar, millî halk kültürünün ortaya çıkarılması ve toplumsal dönüşüm açısından önemli birer deneyim olarak görülmelidir. Halkevlerinin temel amacı; yeni Türk devletinin ideolojisini anlatmak, halkta ulusal bilinci oluşturmak olmuştur. Halkevleri, Türk

inkılâbının önemli bir mesafe kat etmesinde, devletin kurumlaşmasında etkili olmuş, halk üzerinde birleştirici ve kaynaşmayı artırıcı rol oynamıştır.

Kırşehir Halkevi, Halkevleri tüzüğüne uygun olarak dokuz şube ile faaliyetlerine başlamış, genel merkezin amaçları doğrultusunda konferanslar tertip ederek, okuma yazma, yabancı dil, giyim ve nakış kursları açarak, muhtelif kitaplar yayınlamakla çalışmış, Kılıçözü dergisini çıkararak Kırşehir'in kültür hayatına katkıda bulunduğu gibi, Kırşehir halkı ile Kırşehir Halkevi arasında iletişimi sağlamış ve köprü olmuştur.

Kırşehir Halkevi, faaliyetleri ile halkın sözlü bilgi edinmesini sağlayarak inkılâp fikirlerinin yayılması ve halkın farklı alanlarda kendisini yetiştirmesinin yolunu açmış, pratiğe dönük bilgiler ile ekonomik gücünü kısmen geliştirilmiş, karşılaşılabilecekleri her durumda kendi iradeleriyle hareket etmek ve çözüm aramak için ortam ve olanak sağlamıştır.

Kırşehir Halkevi, ülkenin kurtarılmasının ve yüksek gayelerin her vatandaşa anlatılmasının tartışma kabul etmez bir görev olduğu bilinci ve gücüyle haykıran, yazan ve temsil eden bir şubesi olmuş, milli vazifenin her şeye üstün tutulacağını göstermiş, Kırşehir Halkevi, kendisine edindiği yükümlülükleri ve üstlendiği işlevi ile Cumhuriyet ilke ve inkılâplarının halka anlatılması ve geniş halk kitlelerinin yenilikleri kabul etmesinde rol sahibi olmuştur.

Kaynaklar

AKYÜZ Kenan (1986) Türk Ocakları, *Belleten*, Cilt I, Sayı 196, 201-228.

ARIKAN Zeki (1999) Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi, *Atatürk Yolu*, Cilt VI, Sayı 23.

AYDEMİR Şevket Süreyya (1986) *Enver Paşa (1908-1914)*, Cilt II, 4.Baskı, Ankara.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA, Ankara]

Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1954) Fon. Kod. 490.01; BCA 490.01/1746.1092.1; 490.1746/1092.1. 490.01/838.314.1.17. 490.01/838.314.1.87. 490.01/838.314.1.84. 490.01/838.314.1.15. 490.01/838.314.1.13. 490.01/838.314.1.86. 490.01/838.314.1.8. 490.01/838.314.1.8. 490.01/838.314.1.18. 490.01/838.314.1.17. 490.01/838.314.1.21. 490.01/838.314.1.19. 490.01/838.314.1.20. 490.01/838.314.1.12. 490.01/838.314.1.11. 490.01/838.314.1.93. 490.01/838.314.1.10. 490.01/838.314.1.90. 490.01/838.314.1.89. 490.01/1372.551.1.

BAYRAKTAR Nuray (1999) *Halkevlerinin Ülke Kültürüne, İnsanın Gelişimi ve Dönüşümü Açısından Katkıları ve Öneriler*, Halkevleri Yayınları, Ankara.

CHP Halkevleri ve Halkodaları (1945) Ankara.

CHF Üçüncü Büyük Kongresi (10-18 Mayıs 1931) Zabıtları (1931) İstanbul.

CHF (1932) *Tamim*, CHF Katibi Umumiliği, Ankara.

ÇAVDAR Tevfik (1983) Halkevleri, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt IV, İletişim Yayınları, İstanbul, 878-884.

- ÇEÇEN Anıl (1990) *Atatürk'ün Kültür Kurumu, Halkevleri*, Gündoğan Yay., Ankara.
- GÜZ Nurettin (1995) *Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevleri Dergileri*. Bilge-İletişim Dizisi Yayınları, Ankara.
- KARAER İbrahim (1989) *Türk Ocakları ve İnkılaplar (1912-1931)*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- KATOĞLU Murat (2000) *Halkevleri, Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Yay. Yönetmeni Sina AKŞİN, Cem Yayınları, İstanbul.
- Kılıçözü* (1946) Sayı 1, Ocak 1946. Sayı 2, Şubat; Sayı 3, Mart.
- ÖZÜÇETİN Yaşar (1996) *20. Yüzyıl Başlarında Türkçülük Hareketi (1908-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- TEMİZHAN Oğuz (2006) *Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- TUNÇAY Mete (1989) *T.C.'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, 2.Basım, Cem Yayınevi, İstanbul.
- TURAN Şerafettin (1991-2002) *Türk Devrim Tarihi*, Bilgi, Ankara, 3. Kitap, İkinci Bölüm.
- Türk Ocağı İdare Raporu (1334) *Türk Yurdu*, Cilt XIV, Sayı 9 (159), 30 Haziran (Haziran).
- ÜSTEL Füsun (1997) *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği Türk Ocakları*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- YALÇIN Hüseyin Cahit (1327) Türklerin Unsuru, *Tanin*, 2 Mayıs.
- YALÇIN Hüseyin Cahit (1327) Türk Unsurunun Kabiliyeti, *Tanin*, 9 Mayıs.
- 17. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları* (1949).

Ek

Ek 1: *Kılıçözü* (Kırşehir Halkevi Dergisi) Sayı 1 (01.01.1946), Kapak.